

Conflicte ideològic i control de la Universitat. La «Verdad Triunfante» de Narcís Feliu de la Peña (1682)*

per Benet Oliva i Ricós

RESUM:

A partir de la contextualització de l'opuscle «Verdad Triunfante» de Narcís Feliu de la Peña (1682), s'examina el conflicte entorn de l'alternança de càtedres entre dominics i jesuïtes a la universitat barcelonina de la segona meitat del segle XVII, que persisteix durant la guerra de Successió i que reflecteix les mentalitats i interessos dels bàndols enfrontats. Com a epíleg, s'esmenten les conseqüències de la repressió de la postguerra amb la clausura de les universitats catalanes i la seva concentració a la nova Universitat de Cervera, on predominen els jesuïtes.

PARAULES CLAU:

Narcís Feliu de la Peña, teologia, Universitat Literària, tomistes, dominics, jesuïtes, suaristes, guerra de Successió, austriacistes, reialistes, Universitat de Cervera.

ABSTRACT:

Taking its cue from Narcís Feliu de la Peña's tract *Verdad triunfante*, the article examines the conflict arising from the alternation of Dominicans and Jesuits in the chairs of the University of Barcelona in the second half of the seventeenth century, a conflict which, during the War of Spanish Succession, mirrored that between the two sides at war. Post-war repression put an end to it with the closing down of Catalonia's universities and their replacement by the sole University of Cervera, where the Jesuits were predominant.

KEY WORDS:

Feliu de la Peña, university, theology, Dominicans, Jesuits, War of Spanish Succession.

Ernest Lluch, en el seu darrer article «El programa polític de la Catalunya austriacista»,¹ recupera un text oblidat de Narcís Feliu de la Peña, *Verdad Triunfante*, publicat l'any 1682,² i en fa una primera valoració. Es tracta d'una

* Amb agraïment a Joaquim Albareda i Salvadó i Àngels Solà i Parera per les seves observacions, tot i que els possibles errors són exclusivament nostres.

1. Diversos autors, *Del patriotisme al catalanisme*, Vic, Eumo, 2001, 129-167.

2. Biblioteca de Catalunya, Fullets Bonsoms (BC-FB), 2853, *Verdad triunfante en la iuridica respuesta. Calumnia vencida en el desengaño. Superioridad, y excelencia en el sabio Consejo de Ciento de la Nobilissima Ciudad de Barcelona*, 1682, 19 pàgs.

contrarèplica en forma de dictamen jurídic; l'única peça d'aquest tipus de l'advocat Narcís Feliu de la qual tenim notícia. És un text que hem d'interpretar dintre dels hàbits jurídicistes defensius a què es reduí la cultura política catalana del sis-cents per la fossilització de les institucions del país imposada per la monarquia: una rebuscada qüestió procedimental esdevé el bizantí debat per intentar eludir una mesura política de la monarquia imposant la divisió de càtedres a la Universitat, a la qual s'oposa un ampli sector de les elits dirigents del Principat.

En aquesta controvèrsia de 1681 hi veurem jugar tres nivells: primer, una polèmica més entre els defensors de les constitucions catalanes i els partidaris de l'autoritarisme reial —un clar i pioner precedent, amb idèntics protagonistes!, d'aquest mateix debat a la guerra de Successió—; segon, una lluita per la preeminència social entre les escoles tomístiques, socialment majoritàries i representades per l'orde dels dominics, i les suaristes, encarnades pels jesuïtes; i, en el fons, en tercer lloc i com a origen i manipulant tots aquests grandiloqüents debats, una gran decepció: una simple qüestió de «tràfic d'influències» per col·locar un familiar com a catedràtic a la Universitat. Tot un il·lustratiu retrat del joc institucional i la realitat social de finals del sis-cents català amb les seves grandeses, però també les petites mesquineses.

Però no ens conformarem amb analitzar la ruptura de 1681, en veurem primer els antecedents per entendre el debat i en seguirem l'evolució posterior fins a confluïr en les diverses problemàtiques generades en la segona meitat del sis-cents que desemboquen en la guerra de Successió i les conseqüències de la posterior repressió. Aquest punt de vista ens permetrà una interpretació diferent d'aquestes conseqüències enfront del biaix que creiem que hi han introduït altres enfocaments historiogràfics.

Els estudis universitaris a la Catalunya del sis-cents

Per entendre i contextualitzar aquesta polèmica, ens hem de remetre a un fet totalment nou i que provocà el corresponent malestar: la Reial Ordre de Felip IV de 15 de desembre de 1662, notificada al Consell de Cent el 6 de gener de 1663, per la qual disposa, davant la negativa de la Universitat Literària de Barcelona a admetre els graduats del Col·legi de Cordelles dels jesuïtes, «*que siendo examinados, y dados por abiles y suficientes, los dichos Colegiales [del Col·legi de Cordelles] se les de el dicho Grado de Maestros en Artes, no obstante no hayan Estudiado, ni Cursado en dicha Universidad*».³

L'ensenyament superior a la Corona d'Aragó era compost per diverses universitats o estudis generals —amb facultat reial o papal de dispensar graus—, set d'elles al Principat: Montpeller (fundada el 1213), Lleida (1300), Perpinyà

3. Carta reial de Felip IV al portantveus de general governador de 15-XII-1662, reproduïda a BC-FB-2637.

(1343 i fins al tractat dels Pirineus), Osca (1354), Girona (1446), Saragossa (1474), Mallorca (1483), Barcelona (un laboriós procés de gestació entre 1377 i 1539, quan s'inaugura el nou edifici de l'Estudi General al capdamunt de les Rambles), Tarragona (1572), Vic (entre 1569 i 1603), Tortosa, València i Solsona (a principis del segle XVII); a més de diversos col·legis i convents que impartien estudis superiors. En tots ells hi hagué una llarga lluita pel seu control entre els poders reial, eclesiàstic i municipal. La Universitat o Estudi General de Barcelona, dominada pels dominics i l'escola tomista, depenia del Consell de Cent, que n'aprojava les ordenances i nomenava el rector, responsable del seu compliment. Hi havia un canceller com a màxima autoritat, normalment el bisbe de Barcelona, i quatre consellers (un doctor per facultat) escollits pels vint-i-quatre membres del consell (sis per facultat), tot plegat un equilibrat joc de contrapoders. La provisió de càtedres, normalment trianuals, es feia per oposicions dels doctors, que des de 1559 havien de ser de la mateixa universitat per raons ideològiques i econòmiques (altres universitats eren més barates o més fàcils d'aprovar, com el cas de Solsona, motiu de dures crítiques, per exemple l'any 1665). L'Estudi General s'havia convertit en un important vehicle de promoció social via gaudins dels sectors urbans emergents.⁴

Quant a l'ensenyament mitjà, els jesuïtes (que havien estat els primers a establir-se a Barcelona l'any 1544 amb el Col·legi de Betlem de primària) l'any 1635 passaren a regentar l'Imperial Col·legi de Nobles de Cordelles i el 1662 l'annexionaren al seu Col·legi de Betlem. El Col·legi de Nobles havia estat fundat el 1538 per Joan de Cordelles i havia obtingut la protecció reial com a col·legi imperial l'any 1572. Per a entrar-hi calia un títol nobiliari i així havia esdevingut un important vehicle de promoció social de l'oligarquia urbana, una escola en la qual s'ensenyava un model de conducta nobiliari.⁵ Així s'explica la contundència de la reacció a la citada ordre reial de 1662 d'equiparació de titulacions, que coincidia amb l'entrada dels jesuïtes. El 7 d'agost se tingué consell de cent per la qüestió o debat tenien los senyors de la universitat ab los pares del col·legi de Cordellas⁶ i es conclougué «que oïdas las informacions fetas en lo present consell, axí per part de la universitat literària de la present ciutat com per part del patró del col·legi de Cordelles en orde a la matèria proposada en primer lloch, que se estiga al dispostat y ordenat per los senyors

4. P. M. MARCILLO, *Crisis de Cataluña, becha por las naciones extranjeras*, Barcelona, 1685, 288-292. A. FOLCH, *Les universitats de Catalunya al tombant del segle XVII*, Barcelona, ed. Dalmau (EPI-161), 1972. V. FERRO, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, EUMO, 1993, 82; J. PRATS, *La Universitat de Cervera i el reformisme borbònic*, Lleida, Pagès Editors, 1993, 79-88; J. BADA I ELIAS, «L'ensenyament superior a Catalunya en el segle XVII», *Ausa*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs, 1999, vol. XVIII, 143, 499-518.

5. J. S. AMELANG, *La formació de una classe dirigente: Barcelona 1490-1714*, Barcelona, Ariel, 1986; R. GARCÍA CÁRCCEL, *Historia de Catalunya. Siglos XVI-XVII*, 2 vols., Barcelona, Ariel, 1985, vol. I, 428-451.

6. *Manual de Novells Ardits o Dietari del anticb Consell Barceloní* (MNA), vol. XVII, Barcelona, 1922, 206, 7-VIII-1662.

consellers y savi consell de cent en orde a dita matèria.⁷ Tot seguit es rebé la citada ordre reial i de nou deliberà el Consell de Cent el 21 de gener de 1663:

«representar a sa magestat los danys han de resultar a dita universitat de la exequutió dit real decret... entretant se fasse una embaxada al molt illustre y spectable portant veus de general governador, per medi de un ciutadà y un militar en la forma acostumada, suplicantlo sie servit sobresèurer lo posar en exequutió dit real decret fins sa magestat estiga plenament informat de las pretensions de la dita universitat.»⁸

Es formà una comissió de vuit, paritària entre el Consell i la Universitat, i s'elaborà un memoràndum per al rei en què s'exposaven les conseqüències d'aplicar aquesta disposició, per exemple,

«que los estudiants veent que los collegials del col·legi de Cordellas y demás altres, sens cursar en lo estudi haurien de ser admesos al grau de bachiller en Arts ab lo termini de dos anys o menos, ningú voldria cursar en dita escola, y axí se disminuirie y anichilarie lo concurs dels estudiants y professors que ab tant gran y florit número per a[v]uy cursan».

Finalment, en una nova reunió del Consell el 20 de febrer, acordaren «enviar a serçar al reverent rector de la universitat y ordenarli que conferesca lo grau de Philosophia a tots aquells alumnos que han acabat lo curs en lo col·legi de Cordelles.»⁹ Tot seguit, trobem en el *Dietari* la primera anotació, el dia 26 de setembre de 1663, de l'assistència dels consellers a les festes anyals del Col·legi de Cordelles: «sent convidats los senyors consellers per los pares de Bellem en un acte públich de oracions poètics que los col·legiats de Cordellas feyan.»¹⁰ En paraules de James Amelang, «el període neoforal va marcar l'inici del verdader predomini dels jesuïtes barcelonins en el camp de l'educació».

L'any 1665 moria Felip IV i Marianna d'Àustria assumia la regència amb el corresponent augment en la influència del seu confessor, el jesuïta austríac Nithard (tota una novetat ja que el costum era que fossin dominics), que arribà a ser Inquisidor general i conseller d'Estat. El conflicte es reobria amb una nova versió, l'ordre reial de 9 de juny de 1665 ordenava la separació de les sis càtedres de Filosofia entre tres tomistes i tres suaristes:

«para la quietud de la universidad literaria y evitar dissensiones entre sus cathedráticos en votar y proveer las cátedras, que las de Philosophia tomista las voten sólo thomistas y las de no thomistas las voten los no thomistas, que

7. Reg. de deliberacions, 1662, folis 161v-162v. Transcrit a MNA, vol. XVII, 656-657.

8. Reg. de deliberacions, 1663, folis 17v-23. Transcrit a MNA, vol. XVII, 662.

9. Reg. de deliberacions, 1663, folis 41v-42v. Transcrit a MNA, vol. XVII, 673.

10. MNA, vol. XVII (ed. 1922), 262.

*assí mismo se bagan unas listas o memorias distintas de los unos y los otros en los libros de la universidad, y que concurran a la habilitacion de los sujetos los thomistas por los thomistas, y los no thomistas por los no thomistas.*¹¹

Ja hi havia hagut un intent en aquest sentit l'any 1647 quan els jesuïtes demanaren al Consell de Cent, adduint privilegis apostòlics per «llegir Philosophia als estudiants seculars en qualsevol puesto de la Christiandad encara que hy haja Universitats: manant sos Summos Pontífices so pena d'excomunicació major que esta lectura no sia impedida» i, com que els tomistes ja tenien cinc de les sis càtedres, «no és just que los Thomistas ho vullan tot, y que esta Universitat sia solament fundada per a una sola opinió bastantli a esta tres càthedras de Philosophia, y que las altres tres sien de suaristes o escotistes». El Consell decidí que es llegissin ambdues opinions, «se tragués a llum ys acrisolàs la doctrina més provable y se aviven mes los enteniments». L'11 de setembre el pare rector dels jesuïtes es queixava als consellers d'una possible agressió i poc després es produïren escopetades entre estudiants a les Rambles, amb el resultat de tres estudiants morts el 14 de novembre.¹²

Arribat aquest punt, podria semblar escaient aclarir quines eren aquestes diferències tan importants entre el pensament tomista i el suarista, però creiem que aquesta és una qüestió totalment secundària. Només les elits instruïdes podien entendre el contingut teològic precis d'aquestes disquisicions entre adlàters de l'escolàstica. El més important a efectes de la nostra exposició no és tan el contingut com el que representaven els respectius defensors. Els dominics eren a la Catalunya del sis-cents l'orde de la Contrareforma, els que havien escampat arreu el culte del Roser i les seves confraries, els centres d'ensenyament on s'havien aixoplugat els sectors intermedis emergents, els que s'estaven enlairant socialment i acabarien conformant el gruix del bloc austriacista.¹³ En canvi, els jesuïtes apareixien vinculats a l'elit nobiliària i eren imposats des del govern central de la monarquia.

També l'ordre de 1665 provocà la corresponent reacció del Consell de Cent que el 12 de juliol envià una ambaixada al virrei «en lo estat present la universitat està molt quieta y és gran lo fruit que redund... las cadiras se votan en los concursos y oposicions ab tota pau y maduresa... tinga a bé y permita... dexar continuar la matexa disposició en orde al votarse las cadiras de Filosofia».¹⁴ Pels textos de la polèmica de 1681 que veurem, sabem que se'n suspengué l'aplicació però no estem segurs de quan, ja que en alguns sembla que no

11. MNA, vol. XVII (ed. 1922), 779, nota 2.

12. AHCB, Registre de deliberacions 1B.II.156, folis 250r-251r, 13-IX-1647. MNA, vol. XIV (1913), 262-264, 14-XI-1647. M. RUBIO I BORRÀS, *Motines y Algaradas de Estudiantes en las Universidades de Barcelona y Cervera*, Barcelona, Estudio, 1914, 31-36.

13. Vegeu el meu treball B. OLIVA, *La generació de Feliu de la Penya. Burguesia mercantil i Guerra de Successió entre el Maresme i Barcelona*, col·lecció Josep Lladonosa, ed. de la Universitat de Lleida, 2001, 41-46 i 162-163.

14. MNA, vol. XVII (ed. 1922), 780.

s'aplicà en cap moment¹⁵ i en canvi, en altres, com en el memorial dels consellers favorables a la separació, podem llegir *«desde el 63 asta el 77 no se reconoció embaraço alguno, para que la Ciudad, y Personas a quienes lo cometiò, tuvieran perfeto conocimiento, de quienes de los opuestos a las Cátedras de Philosophia, seguían la opinión Thomista, y quienes la contraria opinión»*.¹⁶ En un altre memorial: *«El ano de 1677 a 18 de Noviembre experimentados los inconvenientes grandes que resultaron de dicha división, y la continua confusión en que por ella se ballava la Escuela, el mismo Consejo de Ciento revocó dicha ordenanza, restituyendo las Cáthedras al común concurso, y oposición, sin distinción de Thomistas, o no Thomistas, y así se executó.»*¹⁷ Per tant, en el pitjor dels casos se n'hauria suspès l'aplicació coincidint amb el «cop d'estat» de Joan Josep d'Àustria en què hi participaren i li donaren suport destacats sectors barcelonins. En qualsevol dels supòsits i com a molt, fou suspesa la seva aplicació, però en cap cas derogat el decret. Quedava, doncs, oberta la porta al conflicte tan aviat com qualsevol perjudicat, aprofitant una conjuntura favorable, volgués protestar, tal com succeí l'any 1681.

1681, la ruptura

I l'any 1681 es reobria la polèmica induïda per una singular relació de forces resultant de la insaculació dels consellers d'aquell any: el 30 de novembre de 1680 havien estat extrets, com a conseller primer, Francesc Vidal i Ros; segon, Gabriel d'Amargós; tercer, Francisco de Cancer; quart, el mercader Gaspar Matalí; cinquè, el notari Miquel Fontcuberta, i sisè, el flassader Pau Planes.¹⁸ Aquests havien constituït una junta de quatre per als afers de la Universitat sense cap acord del Consell, i havien aprovat unes noves ordenances per la Universitat el 28 de maig. En el punt 7 d'aquestes ordenances podem llegir: *«Que en la facultat de Philosophia, per lo molt que importa lo avivarse los Ingenis ab las disputas, y actes públichs, y ab la varietat de Opinions se procure ab gran vigilància ques llegescan las dos Opinions encontradas...»*¹⁹ Poca novetat, però aparegué un nou element: el 3 de juliol es rebia una ordre reial ordenant que s'executés l'ordre de 1665 de separació de càtedres. Posada a votació la seva aplicació,

*«viniendo el Consejo de Ciento a paridad de votos, insiguiendo el estilo de la Casa, votaron los Conselleres, aderiéndose a la división de las Cáthedras, que avían propuesto, menos los Conselleres quinto, y sexto, que fueron de contrario sentir, y el Conseller segundo, que por estar enfermo no intervino.»*²⁰

15. BC-FB-321 i 2762, paràgraf 14.

16. BC-FB-2755, any 1681, 49, paràgraf 144.

17. BC-FB-2639, punt 23.

18. MNA, vol. XX, 44.

19. Transcrites a BC-FB-2637.

20. BC-FB-2639, punt 24.

La reacció fou molt àmplia i, a diferència de les anteriors ocasions, involucrà tots els sectors així com les institucions catalanes. Els consellers comunicaren l'ordre reial al rector de la Universitat, aquest consultà els quatre consellers i acordaren convocar la vintiquatrena, la qual elevà un memorial al rei: «*la Universidad [...] vio su estimación menoscabada [...] sin su consentimiento, o por lo menos intervencion*», acordaren oposar-s'hi i enviar una ambaixada, alhora que negaven que existís cap cessió de poder del Consell de Cent a la Junta dels quatre i demanaven la revocació del decret.²¹ A partir d'aquí, entren en joc els diputats de la Generalitat, els qual s'adrecen als consellers en ambaixada formada per Josep Serre i Joan Llinàs —cunyat de Narcís Feliu— «fent entendre als senyors concellers que se servissen juntar lo concell de cent per raó de que tenia de representar matèries la decisió de las quals sols pertanyia al concell, al que respongué lo Concistori que lo convocar-lo y juntar-lo era sempre per negocis de que tenian ja intelligèncias los senyors concellers y entre ells praticat y descorregut lo ques devia proposar y en què forma».²² Els consellers contestaven per escrit el 18 de setembre en els mateixos termes, amb una ambaixada formada per Josep Marlès i Francesc Rius i Bruniquer.

Les coses es complicaven i els consellers apressaven el virrei, el 22 de setembre:

«són dos las caderas vacants de filosofia que se han de provehir y se necessita que promptament se execute per ocasió de que, havent en lo ínterim ques disposava la matèria ha nomenat los concellers hu dels quatre que estaven oposats, que és un religiós sacerdot del Carme per comensar lo curs, se ha experimentat que alguns de ànimos somoguts han induït als estudiants quel maltractassen y apatxugassen, com ho han fet ab notable escàndol...»²³

i feien nova ambaixada de rèplica als diputats. En un memorial que veurem favorable als consellers, podem llegir

«*recurrieron los Catedraticos de Philosophia a los muy Illustres Señores Conselleres, y Consejo de treinta y seis, y que denegada esta Iusticia se evocò la causa à la Real Audiencia, cuya inhibicion no embargante, mandaron los Conselleres executar la deliberacion en la parte de la oposicion, y del grado, y en la de las Substituciones la violaron, motivando con esto à que el zelo de algunos prorrumpiesse en una rendida Suplica al Consejo de Ciento, pidiendole revocacion de estos Substitutos y exterminio, de los daños que podian resultarle à la Ciudad deste pleyto, pero que resueltos los Concelles à no admitirla, y mandando à los Abogados no abilitarla, empeñandoles à procurar que se leyesse, y votasse en el Consejo*».²⁴

21. BC-FB-2553, punts 5, 47 i 48.

22. MNA, vol. XX (ed. 1966), 73, 15-IX-1681.

23. MNA, vol. XX (ed. 1966), 76.

24. BC-FB-2637, punt 6.

Simultàniament, en un informe de 1715 de l'enginyer borbònic Pròsper de Verboom, trobem una descripció de la revolta estudiantil:

«cuando el Rey nuestro Señor (que Dios haya) mandó por su Real Decreto, que se dividiesen las seis Cátedras de Filosofía [...] llegó el día de la oposición y provisión de una cátedra y al llegar el que havia de leer a la Universidad, un gran número de estudiantes que se apoderó del Teatro e interior de la Universidad le obligaron a salir de ella con las pistolas en las manos, y acudiendo D. Cristobal Pafan, ministro de la Real Audiencia destinado por el Virrey para instar al cumplimiento del Real Decreto, fue rechazado, amenazándole con carabinas y pistolas si subía al Teatro, en donde se habían hecho fuertes los estudiantes amotinados.»²⁵

Mentrestant, el debat ja havia entrat en qüestions jurídiques sobre el procediment i és en aquest context quan apareix la *«Iuridica Respuesta [que] quiere allanar una duda que en el sabio Consejo de Ciento de esta Nobilíssima Ciudad de Barcelona, no es en todos casos la proposicion de los Muy Illustres Señores Consellers privative ad omnes alios»*. Es tracta d'un dictamen en principi anònim, però que després assumirà un jove Narcís Feliu de la Penya (1646-1712)²⁶ en una contrarèplica que veurem, i que servirà de base per a un recurs de contrafacció que presentaran els diputats. Com explicarà el mateix Feliu posteriorment,

«El papel de Iuridica respuesta se imprimió en Barcelona, solo para defender algunos sugetos injustamente acusados, según se dize en una carta escrita a su Magestad (que Dios guarde) y en la instancia se pretendió hazer en nombre de la Ciudad, sin deliberación del Consejo de Ciento, contra la autoridad del mismo Consejo; imprimiéronse, y publicaron quantos unicamente pidía la defensa: y el Autor, de su mano, y libremente, los entregó a quien con toda rectitud atiende a la utilidad común, que fue su único motivo.»²⁷

No en coneixem cap exemplar, cosa gens estranya ja que com reconeixen irònicament els seus adversaris, *«Mucho deve el Autor destes papeles al precepto, de quien los mandó recojer, pues con diligencia tan discreta le escusó el precisso empacho de negarse a su formacioón, tanto más frecuente en él, quanto mas públicos ellos.»*²⁸ No contents amb això, publicaren una rèplica, *«Desengaño Al Autor De Un Papel, Que Con Nombre de Iuridica Respuesta introdujo algunas nunca oydas novedades, sobre la proposicion que tienen los muy Ilustres Señores Consellers de la Nobilíssima Ciudad de Barcelona en su sabio Consejo de Ciento.*

25. M. RUBIO I BORRÀS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, Barcelona, Llibreria Verdaguier, 1915, 106.

26. Pel grup familiar dels Feliu de la Penya, vegeu OLIVA, *La generació de Feliu...*

27. BC-FB-2853, 5, núm. 15.

28. BC-FB-2637, punt 3.

Vindicase la Verdad, y se desvanecen los argumentos contrarios a ella., signada pels doctors Francisco de Asprer, Fèlix Molins, Josep Delfau, Benito Ioffreu i Francisco Rius i Bruniquer.²⁹

Pel contingut d'aquest podem deduir de què tractava la *Iudirica respuesta*. Però abans cal fer unes observacions sobre els autors: com ja ha fet notar Ernest Lluch,³⁰ tots els signants de la rèplica són destacats realistes. Però els paral·lelismes van més enllà: Rius acabava de signar la censura del *Político Discurso* de Narcís Feliu aquell mateix any³¹ i pocs mesos després detectem aquest enfrontament —i pel to calumniós i agressiu, podem qualificar-ho de ruptura entre ells—, que amb el pas dels anys s'anirà agreujant fins al punt de ser Rius el cap de l'anomenada «quatreta botiflera», mentre Feliu encapçalà els constitucionalistes catalans. L'elecció de la dinastia serà pur accidentalisme conjuntural: l'ara austriacista Rius esdevindrà el cap dels borbònics, sempre a favor d'un major autoritarisme regi. Finalment, Feliu publicarà una contrarèplica a l'anterior, ja l'any 1682 i aquest cop amb la seva signatura, *Verdad triunfante en la iurídica respuesta. Calumnia vencida en el desengaño. Superioridad, y excelencia en el sabio Consejo de Ciento de la Nobilissima Ciudad de Barcelona*.³² En aquest hi trobem una veritable declaració de principis: «en esto defiende al sabio Consejo de Ciento, que es quien representa mi Patria, como Consejo General de tan Nobilissima Ciudad», una rèplica que sembla una encertada predicció «No puede faltar buena estrella a quien desinteresado, y fino procede con su Patria, defendiendo al Consejo de Ciento de la opresión de quatro», i una contundent conclusió

«De lo que se infiere, el Consejo de Ciento es superior a los muy Ilustres señores Conselleres, y constándole de la utilidad común (hechas las diligencias para que se proponga algun negocio) y recusándolo los muy Ilustres señores Conselleres, pertenécele deliberar lo útil, y conveniente a la República».

Però els consellers no convocaren Consell en el que restava d'any i calgué esperar a la preceptiva extracció de nous consellers el 30 de novembre perquè les coses tornessin a la normalitat.³³ Tot seguit, els nous adreçaren una carta al rei el 17 de desembre i un memorial demanant la suspensió de l'ordre reial

29. BC-FB-2637, 318 i 322.

30. Lluch, «El programa...», 143.

31. BC-FB-2799, *Político Discurso en defensa de la cierta verdad que contiene un memorial presentado á la Nobilissima Ciudad de Barcelona, suplicando mande, y procure impedir el sobrado trato, y uso de algunas ropas estrangeras principalmente las mercaderias obradas de todos los oficios [afegit a mà], que acaban el comercio, y pierden las Artes en Cataluña*, Barcelona, Rafael Figueró, 1681. En la censura, Rius i Bruniquer escriu «no hallo que alguna dellas tuerça del recto sentir, antes todas se endereçan a que las Regalías de su Magestad (que Dios guarde) estén en su mayor altura» (22-III-1681).

32. BC-FB-2853, 19 pàgs.

33. MNA, vol. XX (ed. 1966), 87. Foren extrets: Erasme de Lana i Fontanet, Maurici Retx i Gallart, Josep Barrera, Anton Bonanat, Pere Brunes i Joan Padriusa.

de 1681.³⁴ El raonament jurídic es basa en la *Iuridica respuesta* de Feliu, es denuncia que només tres consellers actuaren, els perjudicis que comportaria l'alternativa de càtedres i «*suplica... mandar que se suspenda la execucion del Real Decreto, y que se abran las Escuelas, y en ellas se prosiga el Curso Literario...*». Però les coses no acabarien aquí: arran de la visita d'inspecció sobre els consellers sortints, el rei dictaria un nou decret el 19 de febrer de 1682 ordenant «*cessen en molestar a sus antecesores [...] Yo no permitiré que se proceda contra los Conselleres passados, por lo que obraron obedientes a mi Real Servicio, y en conservacion de mi Regalia*», i s'executés la divisió de càtedres. El Consell es reuní el 15 de març i acordà continuar la visita habitual i «en lo restant de dit decret que necessitarà de fer-se representació a sa magestad, la faran los concellers i Ciutat».³⁵ I elaboraren un nou memorial en què queda en evidència el rerefons d'interessos d'aquest episodi: «*Sin suspender el curso de la Visita, con la soberana comprehension, de que quanto bizieron los Conselleres passados en los negocios de la Universidad Literaria, fue simulada obediencia a la Reales órdenes, y no defender las Regalias de V. M. sino en la verdad, propio afecto a sus fines particulares.*» I n'exposen l'origen:

*«El año pasado de 1681 aviéndose de proveber una Cátedra de Filosofía, que vacó por la promoción del Dotor Rafael Oliart, que la regia, a Canónigo de la Santa Iglesia de Gerona, un afecto a la Escuela Thomista, y que tenia no pequeña introducción en el gobierno de la Ciudad, la procuró para un abijado suyo, mediando con los de la Escuela Thomista, para que favoreciesen su pretension, y no habiendo hallado disposición en ellos, cejó de su pretensión, y irritado con los de dicha Escuela desde entonces se unió con los de la contraria, fraguando con los Sugetos de la assera Junta de la Universidad, y Conselleres la deliberacion, que se hizo a 28 de Mayo».*³⁶

És la darrera notícia que tenim d'aquest conflicte concret, però constantment ressorgien nous litigis en la selecció dels *lectors*. Així, en els *Annals* del convent dominic de Santa Caterina hi trobem referències a un nou conflicte pel desembre de 1685 quan

«lo P. Vic. Genl. donà possessió de una lliçó de Theologia de aquest Convent al P. Sr. fr. Frco. Senses, vacant del PP fr. Thomàs Sabater, lo qual llegí pacíficament fins al 8 de Janer vinent, en lo qual dia de part del P. Sr. fra Frco. Pradell Mestre de estudiants de Tortosa, un notari Apostòlic presentà al P. Vic. Genl. una patent del P Proal passat à favor de dit P Sr Pradell firmada dos o tres dies antes de morir».

34. BC-FB-321 i 2762, 1682, 15 pàgs., «Señor. La Ciudad de Barcelona, representada en sus Conselleres, y Consejo de Ciento, dize...»

35. MNA, vol. XX (ed. 1966), 99.

36. BC-FB-2639 i 10526, any 1682, 19 pàgs., punt 24 i 41.

Declararen nul·la l'anomenada patent *post mortem* i més no sent mestre d'estudiants del propi centre.

«succehiren grans inquietuts, o, per millor dir, grans escàndols, que apareix era desgraciat aquest any per la Religió [...] se mogueren en lo Convent grans disturbis y escàndols, proseguint los Padrell Pare, Germans, y llinatge lo plet en lo Tribunal del Sr. Nunci, y foren tals los procehiments del P. Sr. fr. Frco. Senses, que tingué lloch lo Sr. Jutge del Breu a entrar en el Convent per Jutge d'ell, de tal manera que manà dit Jutge del Breu encarcerar en las pròpies celdas los dits P. Sr. Senses y P. fr. Thomàs Mauri, los quals últimament ab Sentència desterrà fora del Principat».

Acabaren donant possessió a Pradell i Senses morí l'agost següent en el convent de Saragossa.³⁷ El conflicte es reobrí l'any 1691 quan el pare prior féu aprovar pel Capítol provincial una ordenança per tal que tots els lectors haguessin estat abans mestres d'estudiants del propi centre, i tot seguit intentà substituir fra Lluçà Torrents de Vic per fra Osuna. Després dels corresponents litigis i escàndols, es dispensà a Torrents de complir la normativa.³⁸

Les trifulgues entre estudiants continuaren³⁹ i més quan, entre 1694 i 1697, aprofitant el context de protecció que els brindaren els invasors francesos, els jesuïtes ampliaren aules i nombre d'estudiants. Un discurs al col·legi de Betlem del pare Antoni Rius i Bruniquer, germà del jurista ja citat, que fou interpretat com a profrancès, acabà d'encrespar els ànims.⁴⁰ Com a mostra de l'ambient de tensió, tornem a la descripció de Pròsper de Verboom:

*«fue tal el motín de los estudiantes contra dicho colegio, que añadiendo balas a las pedradas hirieron en la pierna al P. Joseph Rocabertí, quien entonces leía en dicho colegio la Cátedra de Retórica.»*⁴¹

1701-1703: un altre cop i en el pitjor moment

L'arribada de Felip V i la dinastia francesa dels Borbó el 1700 no suposà cap alegria per al món eclesiàstic català. Els fets ja citats del període de la guerra dels Segadors i els sacnilegis d'esglésies en les diverses invasions de la monarquia francesa, junt amb el gal·licanisme de l'Assemblea del Clero francès de 1682 clarament enfrontat al Papat, eren suficients per generar un moviment

37. Biblioteca Universitària de Barcelona (BUB), manuscrit 1006, "Lumen Domus o Annals del Convent de Sta. Catherina...", vol. II (1635-1700), folis 543 i 546.

38. BUB, manuscrit 1006, vol. II, foli 556.

39. RUBIO, *Motines y Algaradas...*, 40-44.

40. A. BORRÀS I FELIU, «El col·legi de nobles de Barcelona durant el segle XVIII», Diversos autors, *Contribució a la història de l'església catalana. Homenatge a mossèn Joan Bonet i Baltà*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983, 54-56.

41. RUBIO, *Història de la Real...*, 107.

contrari entre els eclesiàstics. No oblidem que el principal defensor de la infal·libilitat i la primacia del Papat, per encàrrec explícit d'aquest, fou un destacat dominic català, fra Joan Tomàs de Rocabertí (1620-1699), descendent dels nobles vescomtes de Rocabertí i inquisidor general de la monarquia.⁴²

Per acabar-ho d'adobar i confirmant els temors, es reobriria el conflicte de l'alternativa de càtedres, tot coincidint amb l'arribada d'un confessor jesuïta per a Felip V, el pare Guillaume Daubenton —amb l'excusa de conèixer la llengua francesa—, a l'igual que ja havia succeït amb Nithard. Com deixà escrit el redactor dels *Annals* del convent de Santa Caterina, «Per aquest temps, los PP Jesuïtas enquietaren fortament a esta Ciutat y a tot lo Principat sobre las Càtedras, fan bellemente de les suas los dits PP havent alcansat lo Confessionari del Rey de España, ya no temen a ningú y vulla N. Sor. no arriben a lo Summo de la insolència».⁴³ Les topades violentes entre estudiants es reprendrien per abril de 1701, amb un virulent assalt del veguer a la Universitat i el tancament d'aquesta. Segons la versió dels *Annals*,

«Dia 19 de Abril de 1701 los colegials del Colegi de Cordellas y alguns estudiants cursants en las Aulas de la Companyia, isqueren del dit Colegi, vestits a la valentona, ab bastons enflocats en las mans, y ab crapassos al cap, a fi y afecte de apedregar als estudiants cursants en la Universitat, com ho executaren tirant pedras per las finestras de las Aulas y per tot allà ahont podian, apedregant alguns Cathedràtics que llegian [...] Lo motiu de ditas pedradas, se diu, haver estat los mateixos PP Jesuïtas, animats de tenir lo Confessor del Rey, y també del Compte de Palma Virey de Catalunya PP de la sua Companyia, ó be per lo gran desempeñyo que tingué en lo Certamen en los dias 1, 2, 3, y 4 de Setembre de 1700, o be per lo hipo tant gran que tene contra la Escola Thomística per la rahó de lluir esta més que la dels PP de la Companyia per rahó de la incocussa doctrina del Angèlic mestre y Dr. Thomàs, ó be rabiats que las tres Cathedras que sels havian concedit en la Universitat en lo Any 1681 en virtud de un decret de Carlos II sels foren revocades».⁴⁴

Un detall rellevant per contrastar la continuïtat dels bàndols és comprovar com els protagonistes són els mateixos que hem vist en els enfrontaments anteriors: «posat lo Veguer ab sos fadrins a la porta del Aula del Cathedràtic de Theologia que era un Religiós de aquest Convent dit lo PP. fr. Lluçia Torrents, després de haver dit moltes coses per lo dit Veguer y sos fadrins contra dits Estudiants, arribà la sua temeritat ha posar una pistola als pits del Cathedràtic dient: isquen brivons de las Aulas»⁴⁵ I al mes de juny, quan per ordre reial se susprenien les oposicions a càtedres d'arts, el Consell com a rèplica les suspenia

42. F. CANALS, *La tradición catalana en el siglo xviii ante el absolutismo y la ilustración*, Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Percopo, 1995, 50-54.

43. BUB, manuscrit 1007, vol. III, foli 164, març-juny 1702.

44. BUB, manuscrit 1007, vol. III, folis 12-13.

45. BUB, manuscrit 1007, vol. III, foli 14, 20-IV-1701.

totes. Ambaixades, recurs de contrafacció i memorial de nou i finalment arribava un decret reial, el 17 d'agost, ordenant que s'executés l'alternativa de càtedres del decret de 1665! L'afer quedà ajornat fins a un nou decret de maig de 1702 que suspenia de nou les oposicions de les dues càtedres de filosofia, però l'any següent el Consell, el 2 de març de 1703, va manar publicar les oposicions, i, malgrat una nova carta reial, els nous catedràtics començaren a llegir. Davant els fets consumats, les autoritats reials optaren per deixar fer.⁴⁶ Però la gravetat del tema creà una profunda desconfiança vers la nova monarquia. Per exemple, en el fullet austriacista *Via fora els adormits* redactat vers 1734 se cita aquesta qüestió com a primer exemple de contrafacció:

«Veya Catalunya quotidianas infracciones a les lleys que Felip 5 li havia jurat. Entre estas no eran las menors que sufría; 1. que deguéis tenir tancadas las Escuelas Públicas y Universitat de Barcelona tres años continuos, volent lo Rey despòticament, disponer de las Càtedras a favor dels Jesuïtas, de las quals la Ciutat Patrona provehia per concurs general sens limitació.»⁴⁷

Amb el que hem exposat, és fàcil deduir que aquest fou un dels conflictes generats a la segona meitat del sis-cents que confluïren en la revolta antiborbònica, però, insistim, més pel que representen ambdós bàndols que pels continguts en si. La millor prova és el regalisme que s'endeuina en els sectors més propers a la casa de l'Arxiduc. Per exemple, el suposat jansenisme de l'emperadriu,⁴⁸ o la temuda vulneració de la immunitat fiscal amb els allotjaments forçats de soldats als convents —i les corresponents protestes d'aquests—⁴⁹ o el contingut de les *Reflexiones* de 1710 del secretari reial Ramon Vilana Perlas adreçades a l'Arxiduc:

«La segunda clase de defraudadores, son los eclesiásticos, y comunidades, este es un desorden, que el evitarlo será el mayor servicio de Dios que podrá hacer un Rey Católico, porque se excusarán innumerables juramentos falsos y otros delitos y ocultaciones, tan introducidas, y en costumbre que ya insensiblemente destruyen las conciencias de los mismos eclesiásticos, y de los seculares.»⁵⁰

46. RUBIO, *Motines y Algaradas...*, 44-50. F. SOLDEVILA, *Barcelona sense universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona (1714-1837)*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1938, 4-15. J. ALBAREDA I SALVADÓ, *Els catalans i Felip V. De la conspiració a la revolta (1700-1705)*, Barcelona, Vicens Vives, 1993, 93 i 104; CANALS, *La tradició catalana...*, 33-38.

47. BC-FB-874, 11.

48. LLUCH, «El programa...», 138.

49. *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra (1705-1714). El dietari del Convent de Santa Caterina i les Memòries d'Honorat de Pallejà* (ed. a cura de J. Albareda i Salvadó), Vic, Eumo, 2001, 19.

50. E. LLUCH, *L'alternativa catalana (1700-1714-1740). Ramon Vilana Perlas i Juan Amor de Soria: teoria i acció austriacistes*, Vic, Eumo, 2000, 133-134.

Epíleg: els dominics —i els sectors intermedis— sense universitat

L'exposició que hem fet des de la història social creiem que introdueix alguns elements prou innovadors com per reinterpretar esbiaixaments que altres enfocaments han introduït en centrar l'interès en aspectes al nostre entendre no tan essencials, com tradicionalisme religiós medievalitzant enfront de *modernitat*, o exclusivament en termes de repressió nacional. Per exemple, Ferran Soldevila, en el seu estudi centrat en la Universitat de Barcelona, titula el seu treball *Barcelona sense universitat i la restauració de la Universitat de Barcelona (1714-1837)*. Creiem que no és suficient a efectes del conjunt del Principat i que, a més, dóna un biaix als fets que ha creat equívocs, tot i que Barcelona sigui el cas més clar, però no tant per ser capital com per ser la principal Universitat regentada pels dominics. I no fou només un trasllat, sinó una concentració de tots els centres d'ensenyament superior (incloses les *filipistes* Solsona i Tortosa!) a Cervera (lluny de la conflictiva ciutat i de la burgesia urbana) per posar-la majoritàriament en mans dels jesuïtes⁵¹ amb la corresponent concentració de rendes de cadascun dels centres suprimits i les resistències dels sectors eclesiàstics perjudicats,⁵² i tot sota l'apariència d'una reforma *modernitzadora* impulsada pels sectors regalistes del govern.

L'objectiu últim —en què coincidien regalistes i jesuïtes— era escapar l'ensenyament propi dels dominics, és a dir, el principal vehicle de mobilitat social dels sectors intermedis emergents, els que havien conformat la major part del bloc austriacista. En paraules de Luis Curiel i Tejada, conseller de Castella i primer protector de la nova universitat, en un memorial justificatiu de 1717 adreçat a Felip V, el punt quart diu:

*«Por que de haver muchas Universidades se ha seguido el abuso de haverse aplicado muchos Plebeios al estudio de la Jurisprudencia, y obtenido los empleos de Ministros: de lo que ha resultado que la Jente de Calidad ha abandonado esta Ciencia, y no ha querido aspirar a empleos tan dignos de su sangre por no adozenarse con jente que no hera su igual, con grave perjuicio del Servo del Rey N. S. y del vien público: Lo que no suzede en los demás Reinos de España, por no tener semejante Jente medios para mantenerse en las universidades de Alcalá y de Salamanca».*⁵³

51. Per exemple, en els primers nomenaments de catedràtics, que prenen possessió l'11 de novembre de 1717, hi trobem una clara majoria d'aquests. Vegeu RUBIO, *Historia de la Real...*, 114.

52. PRATS, *La Universitat de Cervera...* Vegeu J. BADA i ELIAS, "L'Església catalana davant la dinastia borbònica i el decret de Nova Planta (1701-1726)", *Del patriotisme...*, 239-261.

53. BUB, Fons Universitat de Cervera (BUB-FUC), caixa 1, núm. 4714.1, punt 4. Incomprendiblement, alguns autors silencien aquest punt. Per exemple, Joaquim Prats, que, en canvi, cita una exhaustiva però reiterativa sèrie de documents favorables a la seva tesi de la reforma modernitzadora i àdhuc arriba a dir «l'arbitrista Feliu de la Penya... propugnava la unificació de tots els centres en un de sol al final del segle XVII» (PRATS, *La Universitat de Cervera*, 96), tot i que, òbviament, no diu la font d'on ho treu i per la nostra part no en sabem res.

Miquel Batllori ho va sintetitzar en unes poques paraules:

«Es tractava, allora, de punir Barcelona i d'alliberar-la d'un gran nombre d'estudiants, que podrien esdevenir un nucli jove de resistència, i d'aquelles Facultats que poguessin crear una cultura pròpia —la de Filosofia— i una classe dirigent abocada al govern de la cosa pública, a l'exercici de la magistratura i als alts càrrecs eclesiàstics —les de Lleis i de Cànon».⁵⁴

Amb tot, hem de remarcar la gran diferència entre el que projectaren i el que realment acabaria resultant —com a conseqüència en part dels canvis en la conjuntura política. Així, Àngel Magarzo, en el seu estudi sobre els estudiants d'aquest centre, conclou: «La Universidad de Cervera, pensada pel seu fundador com una institució dedicada preferentment a les classes riques, va ésser una entitat eminentment popular on la majoria de l'estudiantat tenia pocs mitjans econòmics, com ho demostren els documents del Col·legi de Pobres o les exempcions de cursos pels mateixos motius, ja des de 1730».⁵⁵ Per sort per al país, en aquest com en altres camps, el nou estat *modernitzador* fracassà en els seus principals objectius. A més, s'aprofitaren les esclatxes per obrir altres vies per als estudis superiors. Per exemple, en el convent dominic de Santa Caterina,

«havent llevat lo Rey la Universitat de Bar^a y haverla trasplantada a Cervera, com y també todas las Universitats de Cath^a ab sas rendas, a instancia de tot lo poble, que aclamava la falta de ensenyança, se resolgué lo P. Prior posar en lo Convent dos cursos de filosofia per los Seculars, admetent així mateix a las matèries de Theologia a tots los que venian, que eran molts [...] ab gran número també de estudiants que ab tots bastaven a fer tres dies de festa de S. Thomàs ab lo lluïment que antigament les feia la Universitat [...] Durà assò los dos anys 1716 y 1717, quant a no pensar, *versa est in luctum citbara vostra*, perquè vingué orde del Rey, privant del tot de poder ensenyar a secular algú, salvo los familiars y domèstichs».⁵⁶

Però les ordres no degueren ser gaire efectives ja que calgué reiterar-les al llarg del segle, així com pel que fa al monopoli d'impremta a Cervera i la prohibició de la pastoral en català.⁵⁷

El *dret de conquesta* permetia imposar la divisió de càtedres i un ensenyament per escoles. Ja en el trasllat provisional a Cervera de 1714 es disposa «se

54. M. BATLLORI, *La Il·lustració. Obra completa*, vol. IX, València, Tres i Quatre, 1997, 168.

55. A. MAGARZO i VAQUER, «Estudis i estudiants a la Universitat de Cervera, 1715-1842», 101, *Miscel·lània Cerverina I*, Cervera, Centre Comarcal de Cultura, 1983, 93-104.

56. BUB, manuscrit 1007, vol. III, folis 317-318.

57. J. BONET i BALTA, *L'Església Catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, 50-63; J. ALBAREDA i SALVADÓ, «La Catalunya il·lustrada del segle XVIII», *Ausa* 143, Vic, Patronat d'Estudis Ausonencs, 1999, vol. XVIII, 519-528.

constituirán dos cathedráticos para Filosofía, el uno de Thomista, y el otro de Suarista en dos Aulas distintas, que parece podrán destinar los P.P. Dominicos; y Jesuitas de essa Ciu^d [de Barcelona],⁵⁸ però no es respectà ni aquest equilibri ja que entre substitucions i altres càtedres predominaren els jesuïtes.⁵⁹ En el decret d'erecció de la Universitat de Cervera de 1717 es confirmà aquesta situació.⁶⁰

Però la ironia de la història jugà contra els aparents grans beneficiats: els jesuïtes, també escolàstics i defensors de la tradicional doctrina de la primàcia papal, serien apartats per l'empenta regalista i expulsats del conjunt de la monarquia el 1767, una veritable *crisi d'èxit*. Ambdós, tomistes i suaristes, a l'igual dels constitucionalistes i el seu profederalisme de les corts de 1705-1706, xocaven amb els nous vents de l'absolutisme reial de l'Europa del set-cents. Però amb el pas del temps resultaria que tant els uns com els altres tornarien al primer pla com a solucions per als nous temps —les més respectuoses amb els drets col·lectius dels pobles i les consciències i els drets individuals de les persones—, això sí, convenientment actualitzades. Com a mínim i en la línia que es pregunta Rosa Alabrús, és possible parlar de dues vies de projecció posterior del bloc austriacista, una via burgesa liberal catalanista que desembocaria en la Reinaxença i una de dubtosa clerical integrista que portaria al carlisme,⁶¹ a part d'algunes projeccions europees de genealogia poc clara encara com el neotomisme en la Itàlia del segle XIX.⁶²

Permeteu-me, per acabar, una cita d'un historiador del vuit-cents de qui s'acaba de commemorar el centenari de la mort; autor que s'inscriu en plena historiografia epicoromàntica, tan denigrada per alguns, però que, si li treiem l'estil del llenguatge formal propi de l'època, ens adonarem que la lectura dels nostres clàssics ens permet arribar a idèntiques conclusions, lluny d'algunes rebuscades interpretacions actuals. Per Víctor Balaguer, des del seu liberalisme progressista inspirat en els treballs del també liberal però moderat Albert Pujol i pouant en els escrits de Narcís Feliu de la Penya, l'erecció de la Universitat de Cervera suposa

58. BUB-FUC, caixa 1, núm. 4716.

59. BUB-FUC, caixa 1, núm. 4721, «Relacion de los Cathedraticos, y Ministros que leyeron y fueron nombrados en la Disposición interina de los estudios en Cervera...» (segons decret del Príncep de Tserclaes de 16-XI-1714).

60. «La Filosofía se ha de leer en seis Cáthedras, tres de la dotrina Thomista, y tres de la Jesuita, por el metodo de la Universitat de Alcalá. Para la Theología ha de haver siete Cáthedras, las quatro de aquella de la Escolástica, divididas tambien entre las dos dotrinas, dos de Prima, una Thomista, y otra Jesuita, y dos de Vísperas en la misma forma. La quinta Cáthedra ha de ser de Escoto, donde se ha de leer la dotrina de este Sutil Doctor, por un Escotista Religioso de la Regular Observancia de San Francisco, que ha de ser de mi elección, proponiendo seva por el Provincial de aquella Provincia, con el Difinitorio tres Sugetos. La Sexta Cáthedra ha de ser de Escritura, cuyo Maestro ha de enseñar también a los Discípulos la Lengua Hebrea; y ha de ser del cargo de la Religión de la Compañia de Jesús, proponerme tres Sugetos de los más hábiles, e inteligentes, para que Yo elija uno, que enteramente satisfaga este Magisterio. La última Cáthedra ha de ser de Theología Moral Escolástica, indiferente a qualquier dotrina.» (BUB-FUC, caixa 1, núm. 4730, decret 14-X-1717).

61. ALABRÚS, *Felip V i l'opinió...*, 426.

62. CANALS, *La tradición catalana...*, 141-145.

«poner trabas a la instrucción del pueblo, cegar las fuentes del saber: solo entonces era posible convertir en letra muerta los privilegios reales y las concesiones apostólicas otorgadas a esta ciudad [Barcelona] [...] a fin de proporcionar la mayor quietud en ella, había juzgado no ser conveniente que la Universidad continuase dentro de su recinto [...] confinase la instrucción pública en una ciudad de solo nombre, en una población escasa y miserable, en un país árido [...] fôrmense estatutos en los cuales reine el espíritu jesuítico.»⁶³

Recollint la idea, Pierre Vilar ha deixat escrit: «Felip V volgué privar-la de les seves universitats, tingudes per subversives, i imposar-n'hi una de sola, deslligada dels centres vitals i implantada en l'auster edifici i en el paisatge gairebé castellà de Cervera.»⁶⁴

63. *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragon*, 1863, vol. V, 404-406; A. PUJOL I GURENA, *Com ha de ser la nova Universitat. 1836* (presentació de Francesc Roca), Barcelona, Universitat de Barcelona (col·lecció Discursos inaugurals, vol. I), 2001. Per a una visió actualitzada de Víctor Balaguer, vegeu *L'Avenç* 262, octubre 2001, dossier «Víctor Balaguer. Romàntic i liberal». Quant a crítiques per les seves «argumentacions 'ideologitzades' de la historiografia romàntica» —i amb la mateixa cita!—, vegeu PRATS, *La Universitat de Cervera...*, 76, nota 16.

64. P. VILAR, «Les transformacions del segle XVIII», J. NADAL I FARRERAS i P. WOLFF, *Història de Catalunya*, Vilassar de Mar, Oikós Tau, 1983, 415.